

Kärkitavoite: Järjestöjen toimintaedellytykset on turvattava

SOSTE korostaa:

- Valtionavustusten leikkaukset on peruttava ja parlamentaarisen sovun mukaisesti avustusten taso turvattava pitkäjänteisesti. Valtionavustuskäytänteiden uudistaminen on tehtävä järjestöjen kanssa yhdessä.
- Kansalaisjärjestöstrategian jatkotyönä on ministeriöiden laadittava omat ministeriökohtaiset kansalaisjärjestöstrategiat.
- Hyvinvointialueiden ja kuntien välinen työnjako järjestöjen toimintaedellytysten turvaamiseksi on varmistettava kansallisen yhteistyön ja ohjauksen turvin.
- Järjestöjen toimintaa ja palveluja koskeva tieto on saatettava mukaan tietojärjestelmiin ja alustoihin sekä sitä on hyödynnettävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä ja palvelujen kehittämisessä.

Sosiaali- ja terveysjärjestöt edistävät valtakunnallisesti, alueellisesti ja paikallisesti sosiaalista hyvinvointia ja terveyttä, ehkäisevät ongelmia sekä vahvistavat kansalaisten osallisuutta, sosiaalista pääomaa ja resilienssiä. Sosiaali- ja terveysalan yhdistysten ja säätiöiden rahoitus on Suomessa keskeisesti julkisen sektorin varassa. Valtionavustukset terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen (ns. STEA-avustukset) ovat suurimmalle osalle alan yhdistyksistä ja säätiöistä merkittävin rahoituksen lähde.

Järjestöjen rooli pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmassa on tunnustettu hyvin. Tästä huolimatta kehysriihessä 2024 päätettiin leikata valtionavustuksia rajusti. Vuonna 2025 jaetaan peräti 80 miljoonaa euroa vähemmän valtionavustuksia vuoden 2024 avustustasoon verrattuna ja 130 miljoonaa eli kolmannes vähemmän hallituskauden loppuun mennessä. Leikkaukset ovat katastrofaalinen isku järjestöjen perustyölle ja ihmisten avun saannille.

Näin merkittävät leikkaukset tulee perua ja parlamentaarisen sovun mukaisesti valtionavustusten taso on turvattava pitkäjänteisesti. Leikkaukset osuisivat järjestötoiminnan vaikeutumisen tai peräti lakkauttamisen myötä ennen kaikkea niihin ihmisiin, jotka ovat haavoittuvassa asemassa. Leikkausten vaikutukset näkyisivät kasvavina sote-menoina ja ihmisten pahoinvointina.

SOSTE haluaa muistuttaa, että järjestöt ovat elintärkeä osa toimivaa hyvinvointitaloutta. Ilman järjestöjen työtä riski syrjäytymiselle ja pitkäaikaissairauksille kasvaa ja ihmisten kohtaaminen vähenee. Valtio, hyvinvointialueet ja kunnat eivät voi omalla toiminnallaan korvata järjestöjen tekemää työtä, jolla on yhteiskunnassa vankka, hyvinvointia ylläpitävä perusta.

Jos leikkauksiin päädytään, on järjestöille annettava aikaa toiminnan sopeuttamiseen. Mahdollinen aleneva avustustaso on kirjattava järjestökohtaisesti STEA:n ehdollisiin avustussuunnitelmiin, jotta valtionavustustoiminnan yhteydessä usein mainittu ennakoitavuus käytännössä toteutuu. Leikkausten kohdentamisen periaatteista on käytävä yhteinen keskustelu järjestöjen kanssa. Lakien ja asetusten soveltamiskäytäntöjen tulee huomioida järjestöjen käytännön toiminnan näkökulma ja kunnioittaa järjestöjen autonomiaa.

Samaan aikaan valtionavustustoimintaa on kehitettävä pääministeri Orpon hallituksen linjauksien mukaisesti kohti sitä, että toiminta rahoitetaan yhdellä avustuksella. Järjestöjen hallinnollisen taakan keventämisessä on päästävä riipeästi eteenpäin ja perustettava työryhmä, joka tekee ehdotuksen sosiaali- ja

terveysministeriössä toteutettavan avustustoiminnan hallinnollisen taakan säädösmuutoksiksi sekä käytäntöjen uudistamiseksi. Järjestöt on otettava tähän työhön mukaan.

Hyvinvointialueiden ja kuntien taloustilanne heijastuu myös järjestöjen alueilta ja kunnista saamiin avustuksiin. Hyvinvointialueiden ja kuntien on kirkastettava keskinäinen roolinsa ja vastuunjakonsa sote-järjestöjen avustamisessa niin, ettei järjestöjen tekemä työ vaarannu.

Myös varainhankinnan kehittämisessä on päästävä eteenpäin. Lahjoitusvähennys on esitetty laajennettavaksi lahjoituksiin nuoriso-, liikunta-, urheilu-, - kulttuuri- ja tietyt ehdot täyttävälle lapsijärjestöille. Kansalaisjärjestöstrategian mukaan lahjoitusvähennys koskisi sekä yksityishenkilöiden että yritysten ja yhteisöjen tekemiä lahjoituksia. Kesäkuussa hyväksytyssä kansalaisjärjestöstrategiassa linjattiin, että selvitetään myös laajemmin rekisteröidyille yhdistyksille ja säätiöille osoitettujen lahjoitusten verovähennysoikeuden laajentamista.

Kaikki järjestötoiminta on arvokasta ja tulee tarvitsemaan varainhankinnan vauhdittamista näinä vaikeina aikoina. Verovähennyksen on koskettava kaikkia järjestöjä. Verovähennyksen rajaaminen asettaisi järjestöt huomattavan eriarvoiseen asemaan ja olisi lisäksi vaikeasti toteutettavissa. Esimerkiksi monet sote-järjestöt tekevät tärkeää työtä lasten ja nuorten hyvinvoinnin hyväksi, vaikka näitä ei ole luokiteltu nuoriso- ja lapsijärjestöiksi.

Sosiaali- ja terveysministeriön on valmisteltava oma kansalaisjärjestöstrategiansa

Tuoreen kansalaisjärjestöstrategian tavoitteena on keventää järjestötoiminnan sääntelyä, kehittää kansalaisjärjestöjen varainhankintaa sekä parantaa vuorovaikutusta hallinnon ja kansalaisyhteiskunnan välillä.

SOSTE korostaa, että valtioneuvostotasoisien kansalaisjärjestöstrategian lisäksi tulisi jokaisen ministeriön laatia tai päivittää omat ministeriökohtaiset strategiansa, joissa kuvattaisiin, miten ne parantavat hallintonsa ja kansalaisyhteiskunnan vuorovaikutusta, tunnistavat kansalaisjärjestötoiminnan monimuotoisuuden ja merkityksen sekä keventävät järjestötoiminnan sääntelyä ja kehittävät yhteistyötä. Ministeriökohtainen strategiatyö on syytä käynnistää heti ja ottaa siihen järjestökenttä laajasti mukaan.

Strategisesta työskentelystä on nopeasti siirryttävä konkreettiseen toimeenpanoon, kuten avustusjärjestelmän byrokratian keventämiseen, varainhankinnan mahdollisuuksien helpottamiseen sekä järjestöjen keskinäisen yhteistoiminnan syventämiseen, uudelleen organisoitumiseen ja yhdistymisten tukemiseen.

Hyvinvointialueiden ja kuntien työn- ja vastuunjakoa on selkiytettävä järjestöjen toimintaedellytysten turvaamiseksi

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) mukaan sekä kunnan että hyvinvointialueen on edistettävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien järjestöjen toimintaedellytyksiä ja vaikutusmahdollisuuksia. SOSTE vaikuttaa tavoitteidensa läpiviemiseen kansallisen ohjauksen ja yhteistyön kautta.

Järjestöjen toiminnalla turvataan sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuutta ja ehkäistään palvelutarvetta. Järjestöavustukset ja muut vastaavat tukimuodot ovat tärkeitä järjestöjen toiminnan jatkuvuudelle, joten hyvinvointialueella ja kunnilla on oltava yhdessä sovitut periaatteet siitä, millaista toimintaa kumpikin taho avustaa tai tukee (järjestöavustukset, tilat, muu tuki). Järjestö ei saa pudota hyvinvointialueen ja kunnan

väliin ja sen vuoksi jäädä ilman tarvitsemaansa tukea. Avustustoiminnan on oltava suunnitelmallista ja pitkäjänteistä.

Hyvinvointialueilla on tunnistettava järjestöt palvelutuottajina ja luotava toimivat yhteistyömallit kaikkien palvelutuottajien kanssa. Hyvinvointialueilla on varmistettava pienten ja keskisuurten tuottajien mahdollisuudet tarjota palveluitaan. Tämä edellyttää, että hyvinvointialueilla linjataan muun muassa hankintojen osittamisesta ja vahvistetaan hankintaosaamista. Palveluseteleitä ja henkilökohtaisia budjetteja on käytettävä nykyistä enemmän niin ihmisten itsemääräämisoikeuden vahvistamiseksi kuin pienten palveluntuottajien mahdollisuuksien parantamiseksi.

Järjestöjen toimintaa ja palveluja koskeva tieto on saatettava mukaan tietojärjestelmiin ja alustoihin, koska se mahdollistaa järjestöjen osallisuuden palvelujärjestelmän suunnittelussa, ohjauksessa, raportoinnissa ja arvioinnissa. Järjestötieto tekee järjestöjen toiminnan ja palvelut näkyväksi, mikä on hyödyksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä sekä palvelujen kehittämisessä.

Investointi hyvinvointiin: mitä sote-järjestöt tekevät ja keitä auttavat?

Sote-järjestöt ovat jakautuneet Suomessa valtakunnallisesti ja alueellisesti, ja niitä on sekä pienissä että suurissa kunnissa. Koko maassa vaikuttavien järjestöjen rinnalla toimii paljon pieniä yhdistyksiä.

Sosiaali- ja terveysalan järjestöt tekevät elintärkeää työtä suomalaisten hyvinvoinnin eteen:

- Sosiaali- ja terveysjärjestöt tukevat vaikeissa tai erityisissä elämäntilanteissa olevia ihmisiä ja heidän läheisiään sekä vaikuttavat päätöksentekoon valtakunnallisesti ja alueilla.
- Tarkoituksensa toteuttamiseksi järjestöt tarjoavat ihmisille monipuolisesti apua, tukea, tietoa ja mahdollisuuksia osallistua itse erilaiseen toimintaan.
- Järjestöt organisoivat esimerkiksi vapaaehtois- ja vertaistoimintaa, neuvontapalveluita, yksilö- ja ryhmämuotoista arjessa selviytymisen apua, yksinäisyyden ehkäisyä sekä virkistys- ja harrastustoimintaa.
- Järjestöt tuovat omilla sisältöalueillaan tärkeää erityisosaamista hyvinvointialueiden toiminnan tueksi.
- Osa järjestöistä tuottaa voittoa tavoittelematta myös palveluja yksilöllisillä maksusitoumuksilla ja osin myös kilpailutuksiin osallistuen ostopalveluina.

Suomessa sosiaali- ja terveysalan järjestöissä on 1,3 miljoonaa jäsentä ja toimintaan osallistuu puoli miljoonaa vapaaehtoista. Vertaistukijoita järjestöissä on 260 000. Suuri osa sosiaali- ja terveysalan järjestöistä on paikallisesti toimivia pienehköjä yhdistyksiä, joiden toiminta nojaa vapaaehtoistyöhön. Toisaalta järjestökentällä on valtakunnallisesti toimivia järjestöjä, joilla voi olla kymmeniä palkattuja työntekijöitä.

Järjestöillä on myös pitkät perinteet sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottajina ja kehittäjinä. Ne ovat yleishyödyllisiä, voittoa tavoittelemattomia ja oman kohderyhmänsä erityisasiantuntijoita.

Järjestöjen toiminnalla on mittava yhteiskunnallinen hyöty. Helsingin yliopiston tilastotieteen dosentti Jukka Hoffrén on laskenut vapaaehtoistyön arvon Kansalaisareenalle vuonna 2023. Laskelman mukaan vapaaehtoistoiminnan rahallinen arvo on Suomessa lähes 3,2 miljardia euroa vuosittain eli 1,3 prosenttia BKT:sta.

Valtioneuvoston Kansalaispulssi-kyselyn (maaliskuu 2024) mukaan vastaajista 53 % on sitä mieltä, että yhdistystoimintaa tulee tukea verovaroin Suomessa.

Lisätietoja:

erityisasiantuntija Miia Nahkuri miia.nahkuri@soste.fi, p. 040 825 5967

erityisasiantuntija Anita Hahl Weckström anita.hahl-weckstrom@soste.fi p. 044 770 0491